

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО»
КАФЕДРА «МИСТЕЦТВО СПІВУ»

КРИВША ОЛЕКСАНДРА ЮРІЇВНА

ВІДРОДЖЕННЯ МУЗИЧНОГО ЗИМОВО-ОБРЯДОВОГО ФОЛЬКЛОРУ, ЯК
ФАКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня
бакалавр

Науковий керівник:
Доброштан Олена Олексіївна

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЦИКЛ ЗИМОВО-ОБРЯДОВИХ СВЯТ ЯК УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	5
1.1. Історія та розвиток традицій та обрядів свят зимового циклу	5
1.1.1. Період зимових свят	5
1.1.2. Свята зимово-обрядового циклу	8
1.1.3. Традиції обрядового народного театру	10
1.1.4. Останнє свято зими та початок весни – Масляна	12
1.2. Символіка та образи зимово-обрядового фольклору	16
1.3. Будова та функції пісень зимово-обрядового циклу	25
1.3.1. Різновиди зимових обрядових пісень	28
1.3.2. Пісні Масляної	33
1.4. Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ У СУЧАСНЕ ЖИТТЯ	36
2.1. Теперішній стан та структура традицій	36
2.2. Думки філософів та методи вирішення занепаду традицій	40
2.3. Висновки до розділу 2	50
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

Додаток Б.

Регистрація N 8
(номер)

«20» червня 2021 р.

Бедко
(прізвище, ініціали)
Зав. кафедрою

Бедко В.М.
(підпис лаборанта кафедри)

Дипломна робота допущена до захисту

Завідувач кафедри

[Підпис]
(підпис)

Кочерго А.І.
(ініціали, прізвище)

Народний армієць України
(науковий ступінь, вчене звання)

«12» травня 2021 р.

Рецензент [Підпис]
(підпис)

Мелідова Т.В.
(прізвище, ініціали)

Дороштан О.О.
(науковий ступінь, вчене звання)

Виконавець [Підпис]
(підпис)

Кривша О.Ю.
(прізвище, ініціали)

ВСТУП

Актуальність: Найпочесніше місце у щорічних святкових дійствах, що сягають глибини тисячоліть, належить зимово-обрядовим святам: Різдву, Новому року, Хрещенню та Масляній. Різдво уособлює народження самого світу і всього, що є на землі. Новий рік, як центральне свято, яке поділяє зимові святки на «святі» та «страшні» вечори. Хрещення символізує духовне переродження, а Масляна бере свій початок з язичницьких вірувань.

Можна з упевненістю сказати, що зимові свята свідчать про їх давнє походження. Так, зимові свята ділять на декілька періодів, які називають зимні святки та масляний період. Також особливої інтерпретації зазнає зимовий фольклор сьогодні. Часто українці не знають його історію та не відчувають глибокої поваги до народної пісні. Отже, сутність зимово-обрядового фольклору, як унікального явища української культури є недостатньо вивченою. Актуальним є пошук, збереження та відродження традицій, як самобутньої ідентифікації українців.

Багато науковців і філософів досліджували питання занепаду наших традицій. Про це зазначали в своїх працях В. Липинський, Д. Чижевський, Д. Донцов, М. Костомаров, В. Винниченко та ін.. Але, на мою думку, що це питання на даний час також є недостатньо вивченим і на шляху розвитку нових культурних тенденцій змінюється, тому вимагає більш достатнього розкриття і саме в цьому є актуальність теми мого дослідження.

Об'єкт: зимово-обрядовий фольклор як унікальне явище української культури.

Предметом дослідження є особливості відродження зимово-обрядового фольклору.

Мета: дослідити історію зимово-обрядового фольклору та його значення у сучасному культурному просторі.

Основні завдання:

- дослідити історію зимово-обрядових свят як унікального явища української культури;

- проаналізувати їх значення в українській культурі;
- розкрити символіку і образи зимово-обрядового фольклору;
- розглянути проблему нівелювання значення традицій та обрядів у сучасній Україні;
- осмислити шляхи відродження традицій зимово-обрядових свят.

Теоретичне та практичне значення дослідження

Завдяки цьому дослідженню я хочу висвітлити та вирішити проблему забуття традицій наших предків, занепад української культури та фольклору. У нашій країні залишилося не багато людей, які досі поважають традиції та обряди, що єднали родину, країну і цілу націю. Більша частина молоді надає перевагу культурі інших країн і через це український фольклор може зовсім зникнути через декілька поколінь.

Протягом декількох років я усвідомила головну проблему моїх однолітків – вони були зовсім необізнаними в культурі своєї країни, але вони дуже полюбили розмовляти про традиції та звичаї інших народів світу, мені стало прикро, що наша молодь все далі відвертається від усього українського і, навіть, ставиться до цього з неповагою, адже наша країна неймовірно багата своїми особливими традиціями, обрядами, святкуваннями та фольклором. Недарма кажуть, що українська мова найспівучіша у світі. Тому, завдяки темі мого дослідження відродження зимово-обрядового фольклору, я хочу показати, наскільки важливо пам'ятати та відтворювати традиції наших предків, адже вони єднали родину, країну і цілу незламну націю.

РОЗДІЛ 1. ЦИКЛ ЗИМОВО-ОБРЯДОВИХ СВЯТ ЯК УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Історія та розвиток традицій та обрядів свят зимового циклу

1. 1. 1. Період зимових свят

Є підстави вважати, що поштовхом до виникнення обрядів та обрядових пісень, які відбувалися перед зустріччю Нового року, необхідно було поєднати принаймні три такі умови: усвідомлення сезонної циклічності в природі, поява хронології та попит суспільства на новорічні свята. Люди давно помітили зміну пір року. Спочатку усвідомлювалися два сезони – теплий і холодний. Протягом певного періоду поділяли три пори року: холодний, перехідний весняний і літній.

Наступний крок був на рубежі III – IV тисячоліть до н.е., коли люди вивчили небо настільки, що змогли визначити існування чотирьох сонячних фаз – два рівнодення і два сонцестояння. Це і був день, коли започаткували астрономічний календар, а також це стало початком новорічної обрядовості.

За деякими припущеннями, новий рік слов'ян починався з весняного рівнодення: природне пробудження означало початок нового господарчого та календарного циклу. Весняне свято Нового року було типовим і для інших індоевропейців. Наприклад, це можна продемонструвати за допомогою латинських назв місяців: September – сьомий, October – восьмий і т.д., December був десятим місяцем.

Відлуння звичаїв Весняного Нового року знайдено у фольклорі багатьох етнічних груп. Для білорусів та українців – це весняна тематика багатьох колядок та щедрівок, а для росіян – це відоме свято масляниці. Крім того, у білорусів також є весняний величальний пісенний жанр, що зветься волочечним. Українці (в Галичині) мають подібні за функцією пісні –

риндзівки. Усі вони виконуються під час обходу кожного двору навесні, як новорічна колядка.

Окрім свята рівнодення (також відомого як березневий Новий рік), древні слов'яни також святкували день зимового сонця – його поворот на літо. Ознакою є те, що кожен день грудня поступово збільшується. У багатьох слов'янських регіонах свято зимового сонця досі називають керечун (Західна Україна), корочун (Росія), кгабіп (Словаччина). Назва походить від коротких днів грудня.

Під тиском християнства обряди та пісні язичницького Нового року були перенесені з весни на 25 грудня за старим стилем, на 1 січня – за новим. Іноді 6 січня (Водохреща) можна почути колядки та щедрівки. Різні місцевості мають свої відмінності. Наприклад, на Буковині, Чернігівщині, Закарпатті, на Волинському Поліссі та в Галичині, обходи дворів починали з 24 грудня.

Як свідчать дані, в Україні та слов'янських країнах був розповсюджений розподіл зимових обрядів та традицій на два цикли:

- Святочний цикл:
 - Різдво Христове
 - День Святого Василя
 - Хрещення
- Масляничний цикл

Зимові святки – період, що триває від Різдва Христового до Хрещення. Ці дванадцять днів в народі отримали назву святки, тобто святі дні в честь великої події Різдва Христового. Різдвяно-новорічні свята поєднують в собі християнські і язичницькі риси. За своїм походженням вони пов'язані із зимовим сонцестоянням – одним з найважливіших днів землеробського календаря, до якого церква приурочила день народження Ісуса Христа.

Святкувати дванадцять днів після свята Різдва Христового церква почала з давніх часів. Зазначенням на це можуть служити 13 бесід Єфрема Сиріна

(пом. 373 р.), виголошених ним від 25 грудня по 6 січня, а також проповіді Амвросія Медіоланського і Григорія Нісського. Древнє дванадцятиденне святкування святків підтверджується церковним статутом Сави Освяченого (пом. 530 р.), за яким у дні свят «никакожо пост, ниже колєнопреклонєния бывають, ниже в церкви, ниже в келлиях», і заборонено здійснювати таїнство шлюбу. Те ж підтверджено і кодексом Юстиніана, виданих в 535 році. Другим туронським собором в 567 році всі дні від Різдва Христового до Богоявлення названі святковими.

Ще з часів Римської імперії в ці дні нерідко практикувалися ворожіння та інші народні звичаї, з якими боролася церква. Проти цього спрямовані, крім усього іншого, 61 і 62 правила Шостого Вселенського собору. Діяв в Російській імперії закон, який забороняв «в навечеріє Рождества Христова и в продолжение святков заводить, по старинным идолопоклонническим преданиям, игрища и, наряжаясь в кумирские одеяния, производит по улицам пляски и петь соблазнительные песни».

Зимові святки діляться на святі вечори (від Різдва до Нового року) і страшні вечори (з Нового року до Водохреща) – час розгулу нечистої сили. Їх розділяв день Святого Василя (1 січня):

Рисунок 1.1. – Зимові святки

У багатьох слов'янських традиціях Святки ділилися на дві половини – до Нового року і після. Перший тиждень Святків нерідко вважалася більш значущим, в цей час особливо строго дотримуються заборони та приписи.

Якщо весь святковий період в східному Поліссі називали святі вечори, то перший тиждень – вельми святі. Іноді «святим» вважався тільки перший тиждень: «Святы́и вэчорí — до Нового року, а послі Нового года — шчодры́и вэчорí» (пор. також укр. Київ. святий тиждень). На Поліссі два тижні Святков могли називати відповідно «Пэршыи сьвичкы и Другыи сьвичкы» (брест.). На Російській Півночі перший тиждень Святков називався святі вечори, а другий – страшні вечори. У російських Удмуртії вони, крім того, називалися відповідно «Ржаное цветъё и Яровое цветъё», що актуалізувало паралелізм з літніми Зеленими святами, під час яких відбувалося колосіння і цвітіння злаків. Разом з тим Святки сприймаються як єдиний цикл, про що свідчить не тільки склад обрядів і їх міфологічний зміст, а й єдина термінологія, наприклад: Перша кутя «Рождественский сочельник», Друга или Середня кутя «канун Нового года», Третья или Последняя кутя «канун Крещения» (полес.); також: «Три Коляды у нас было. Коляда была первая перед седьмым январём — Рожствянская. А другая Коляда называлась жирная, а третья Коляда называлась голодная».

Святкування Святков серед селян починалося в ніч з 24 на 25 грудня – різдвяний святвечір, який підводив підсумки під прожитий рік, завершував різдвяний піст і відкривав двотижневі новорічні урочистості.

1. 1. 2. Свята зимово-обрядового циклу

Різдво Христове – одне з головних християнських свят, встановлене на честь народження Ісуса Христа від Діви Марії.

У православ'ї воно входить в число панських дванадесятих свят і йому передує 40-денний Різдвяний піст. Єрусалимська, Російська, Грузинська, Сербська, Польська та Українська православні церкви, а також греко-католицька церква (в межах України), старообрядці і старостильні церкви святкують 25 грудня (7 січня). Константинопольська, Елладська, Болгарська і ряд інших помісних православних церков святкують 25 грудня за

новоюліанським календарем. Католицька і протестантські церкви – 25 грудня за григоріанським календарем. Вірменська апостольська церква – 6 січня.

Зимове язичницьке свято – Коляда, поєднавшись пізніше зі святками – було пов'язане з уявленням про «вмирання» сонця, яке описало свій річний шлях. Ніч перед відродженням сонця – ніч хаосу, що протиставляє себе космосу – світовому порядку. Це немов ситуація кінця (смерті) року та світу, дуже небезпечний час, коли надприродні сили якби наближаються до людини, стираючи межі між своїм і чужим світом. Цей комплекс ідей втілюється на рівні всіх культурних кодів, задіяний в ритуалі, в тому числі і в акустичному коді.

Щедрий вечір – день в народному календарі східних слов'ян; віддання свята Різдва Христового і напередодні Старого Нового року 31 грудня (13 січня). За християнським календарем в цей день вшановують преподобну Маланку Римлянку. Росіяни називають «Маланья», українці – «Маланки», «Маланія», а білоруси – «Малання», «Меланьи-желудочницы», «Маланья толстая».

В українському фольклорі існує два типи новорічних пісень – колядки та щедрівки. Назва «Щедрівка» походить від щедрого вечора, відомого як Новорічна ніч. Колядки вважаються різновидом латинської «calendae» – чорнобривці (у стародавньому Римі так називалися перші дні місяця) або «kalandai» (каландай) – назва з візантійського Нового року. Це також впливало на назви новорічних свят в інших країнах: у болгар – колене, у абхазців – коланда, у румун – колінда. Але, як показано вище, самі пісні (колядки та щедрівки) набагато старші за ці назви.

Зустріч Нового року супроводжується не лише піснями, а й спеціальними виставами – живими та ляльковими. Навіть у сучасному західному регіоні молоді люди носять вертепну шопку (спеціальну скриньку з ліпленими фігурками) та розігрують вистави.

До прийняття християнства на Русі язичництво було головною ідеологією давніх слов'ян. Стародавні язичницькі ігрища (Купало, Русалії, поховальні

культи тощо) супроводжувались костюмами, масками, танцями та співами. «Сміхова культура» (у тому числі під час похорону) набула дуже великого розвитку. Відтоді беруть свій початок традиції скоморохів, весільної «циганщини», перевдягань, новорічних «сміхових» (гумористичних) вистав – вертепу, «Кози», «Маланки» та ін., гулянь на масляну, поширених в Україні.

1. 1. 3. Традиції обрядового народного театру

Традиційно прикріплені до пізніших різдвяних свят елементи народного театру. Під час зустрічі Нового року в Україні відбувався вертеп (печера, яр). Починаючи з XVI ст., сцени лялькового вертепу були широко відомі. Дія відбувається на двох поверхах скриньки: перша частина (релігійна) заснована на легенді про народження Христа. Друга частина - світська. Вона складається з ряду побутових сцен, серед яких є Дід, Баба, Москаль, Дяк, Корчмар, Лях, Запорожець, Цирульник, Циган тощо. Центральна фігура – Запорожець. Він переказував свої подвиги, маючи справу з гнобителями людей, і врешті примушував тікати Ляха разом з Корчмарем і навіть саму Смерть з чортами. Запорожець грав на бандурі, співав, і всі танцювали.

У першій (релігійній) частині лунала культова музика (канти, псалми тощо) та релігійні колядки. Друга – повністю заснована на народних піснях і танцях. Запорожець співав патріотичну пісню «Та не буде лучче, та не буде краще», що представляє собою епізод на основі відомої пісні «Ой під вишнею, під черешнею». Виконувалося багато інструментальних мелодій, у тому числі різних національностей – залежно від того, яка роль виконується на сцені («Камаринська», «Полька», «Краков'як» тощо).

Зараз ляльковий вертеп зустрічається рідко, але на західній Україні все ще є сценки, де парубки виконують ролі героїв вертепу, вдягнені у відповідні костюми та розмальовані. Вони також співають багато колядок. Головними героями вертепу, виставленого в селах Збаразького району Тернопільської області, є Пастушки (хлопці-підлітки), Біда, Дід, Чорт та Корчмар. Вертеп

робиться саме в хаті. До того як показувати виставу господаря питають, чи може до нього «зайти вертеп». Існує два види композиції вертепу: з шопкою або з шестикутною зіркою. Зайшовши до хатини, місцеві колядники ставили шопку чи зірку, а потім починали виступати навколо цього місця.

Вертеп – справжній театр. Є сюжет, ролі, декорації, зав'язка, кульмінація, розв'язка дії і навіть окреслення «сцени» – місце біля шопки чи зірки. Це музична вистава, адже вона супроводжується піснями, тож музиканти також брали участь у вертепі. Кожен учасник вертепу напам'ять знає всіх героїв і їх ролі, тому персонажі взаємозамінні. Але, як правило, конкретний діалог чи монолог імпровізується (хоча є зошит із записаним текстом).

Широко розповсюджена новорічна вистава, як «Коза». Відома майже по всій Україні. Дійові особи – Коза (молодий хлопець у вивернутому кожусі, він тримає дерев'яну голову кози, щелепа рухома і клацає за необхідності), Дід (веде козу з мотузкою), Лікар, Городовик, Торговець тощо, хор парубків, який співає колядку «Коза». Дія відображається в перебільшено-жартівливій формі. Гурт заходить до хати, а Дід заводить Козу. Співається колядка про козу. Коли Дід вдарив козу, вона «помирає» і дія переходить в діалог. Торговець намагається купити Козу, Дід торгується. Потім з'являється Лікар, який виліковує Козу. Вона оживає і все закінчується танцем під спів хору. В кінці Міхоноша та Коза обходять господарів та збирають гостинці.

Чергова новорічна пісня-вистава «Маланка» – теж дія молодих парубків. Один маскується під Маланку, другий під Цигана, третій – Дід. Буває, коли «козу» водять разом з Маланкою. Циган може водити Ведмедя (перевдягненого парубка) або Коня (двоє хлопчаків, накриті якимось плащем). Гурт виконує щедрівки та пісні про Маланку. У хаті Маланка жартує, «бешкетує», Циган нишпорить по хаті, Дід свариться з Бабою та ін.. Походження «Маланки» незрозуміле, але, за всіма ознаками, ця вистава не така давня, як «Коза».

В епоху язичників рядження мало магичну функцію. Але починаючи з XIX ст. воно втратило своє первісне значення і стало звичною розвагою на Новий рік. Це можна пояснити тим, що всі три розглянуті вистави – вертеп, «Коза» та

«Маланка» – мають спільних героїв дійств (Дід, Циган тощо). Тому попередній розподіл масок та одягу хоч і втратив ритуально-магічне значення, але став елементом гумору та святкових жартів.

1. 1. 4. Останнє свято зими та початок весни – Масляна

З давніх язичницьких часів прийшла до нас Масниця. У наших предків вона знаменувала проводи зими, тому святкувалася навесні і тривала чотирнадцять днів.

Масляна – це давньослов'янське свято. Взагалі, вона вважається язичницьким святом, єдиним, яка офіційно визнана православною церквою. Християнська церква не змогла повністю викоренити язичницьке свято, але внесла зміни: тепер святкування її залежить від Пасхи (за сім тижнів до «великого дня» – а це січень-березень) і триває протягом тижня. За церковною термінологією тиждень іменується м'ясопусна, тобто необхідно утриматися від прийняття м'яса, готуючись до суворого Великого посту. Але спритний селянин вважав, що не можна їсти м'ясо – так є ж молоко, масло, яйця, риба, сир. Так тиждень став називатися сирним. Але головне пригощання на цьому тижні – млинці. Їх їли і з маслом, і з медом, і з ікрою.

Масляна – це народні гуляння з потіхами, катання на санях, забави, кулачні бої. Обов'язково виготовлення опудала Масляної, яке урочисто спалюється в неділю. Попіл після спалення, згідно з ритуалом, розкидається по полях, як би сповіщаючи землю, що пора готуватися до родючості, прокидатися від довгого зимового сну.

Масляна ділиться на дві частини: Вузьку Масляну і Широку Масляну. Вузька Масниця припадає на понеділок, вівторок і середу. Широка – на четвер, п'ятницю, суботу та неділю. У дні Вузької Масляної дозволяється займатися різними господарськими справами, а ось в дні Широкої вже починаються святкування – всі роботи в сторону.

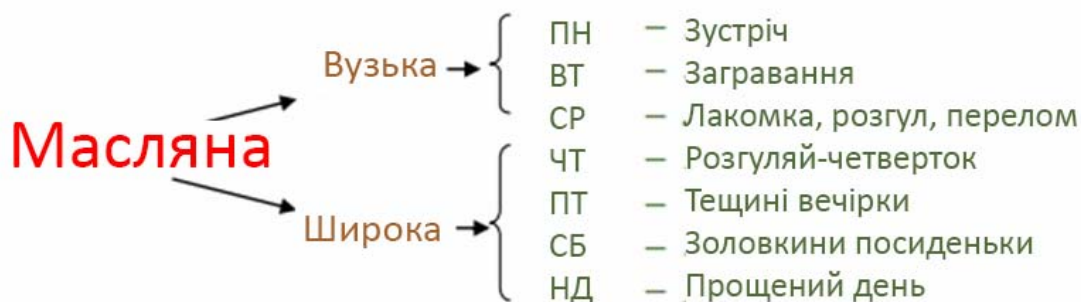

Рисунок 1.2 – Масляна

Певний день Масляної має свою назву і свій звичай. Багато з них тісно пов'язані з молодими сім'ями. Адже саме на цьому тижні багато почестей віддають молодят, які одружилися протягом минулого року.

Перший день. Понеділок – зустріч. Це день початку Масляної. За старих часів, за звичаєм, діти з самого ранку юрбою бігли зводити снігові гірки. З усіх боків можна було почути: «Масляна приїхала!», «Масляна приїхала!». В окрузі робили гойдалки, розставляли столи з млинцями і солодощами. У сім'ях, з самого ранку батьки чоловіка відправляли невістку до батьків. Там вона була цілий день, а до вечора в будинок батьків невістки приходили і самі свекор зі свекрухою. Спільно вони домовлялися, де і як будуть проводити гуляння. Перший день випічки млинців. Як правило, перший спечений млинець віддавали бідним, як казали на помин покійних. У перший же день робили опудало Масляної. Його зазвичай наряджали в жіночий одяг. Тут в хід йшли і старий одяг, і солома, і все, що було під рукою. Опудало прив'язували до жердини, її прикріплювали до саней і возили вулицями.

Другий день. Вівторок – загравання. У вівторок щосили починалися веселі ігри, забави, захоплюючі катання з гірок. Молодь їла млинці, пригощалися солодощами. Неодружені хлопці придивлялися до дівчат, вибирали наречених. А дівчата крадькома спостерігали за судженими. У будинок запрошувалися знайомі, рідні. Ось так за старих часів проходили оглядини наречених.

Третій день. Середа – лакомка. У середу теща пекла млинці і запрошувала в гості зятя, тим самим показуючи, з якою повагою вона ставиться до нього. Для більших веселощів теща скликала і інших гостей, щоб зять не засумував.

Четвертий день. Четвер – розгул (розгуляй-четверток). День початку Широкої Масниці. Всі роботи по господарству припинялися. Починалися тільки веселощі і гуляння. Молоді люди влаштовували всілякі потіхи, катання на санях, конях, змагалися в силі та спритності, а завершували день веселими, гучними гулянками. Вважалося, що в четвер треба виплеснути весь накопичений негатив, вирішити всі конфлікти, які виникли. Розводили багаття. Хлопці та дівчата влаштовували стрибки через вогонь. З четверга починали співати коляду. Ряджені ходили по домівках з народними інструментами, вітали зі святом і просили дозволу проспівати коляду. Зазвичай, господарі не відмовляли в проханні і після прослуханої коляди пригощали колядників вином і обдаровували грошима.

У п'ятницю були тещині вечірки. У цей день теща зі своїми родичами приходила в гості до зятя. Зять, в свою чергу, повинен був показати своє добре ставлення до тещі і її друзям. І в цей день не обходилося без млинців ... Їх пекла дружина зятя, тобто дочка. Вважалося, чим більше гостей запрошували з тещею, тим більше почестей виявлялося їй.

Шостий день. Субота. Прийшла черга і посиденьок зовиці. У суботу невістки запрошували зовицю, тобто сестру чоловіка, і її родичів до себе в гості. Зовиця в цей день отримувала подарунок від невістки. Запрошувалися ще інші гості, за звичаєм. Якщо сестра чоловіка була заміжною, то невістка повинна була запросити ще й своїх заміжніх родичок, а якщо зовиця була незаміжня, то запрошувалися незаміжні подруги невістки.

День сьомий. Прощена неділя. Проводи Масниці. Цілувальник. Це найважливіший день Масляної. В окрузі розпалювали багаття. У багаття кидали не тільки хмиз, а й всі старі речі, які вже не знадобляться в новому році. Тим самим, звільняючись від всього непотрібного. Опудало Масляної несли через весь населений пункт, якби проводжали. За селом або містом його спалювали, а

попіл розкидали по полю «на багатий урожай». Неділю не даремно називають прощеною. В цей день всі рідні і близькі люди просили вибачення один у одного за всі заподіяні в цьому році неприємності й образи. Щоб увійти в новий рік з чистим серцем і легкою душею. Свято Масляної дуже полюбляється народом, напевно тому, що несе в собі чистоту, віру в початок світлого майбутнього, зародження нового життя.

1.2. Символіка та образи зимово-обрядового фольклору

Більшість зимових традицій припадає на Різдво, яке передує іншим святкам. Різдво для українців – це дуже сімейне свято, тому більшість обрядів проводяться у вузькому сімейному колі.

Рисунок 1.3 – Народження Христа

В Україні традиція святкування Різдва передається з покоління в покоління. Наші предки цілий рік чекали цього свята і ретельно до нього готувалися. Перед Різдвом є 40-денний піст, який починається 28 листопада і закінчується 7 січня. Цей піст традиційно називають Пилипівкою, оскільки останній день посту – це день, коли згадують святого апостола Пилипа. 6 січня, з появою першої зірки, українці сідають за різноманітний і пісний стіл. Прийнято проводити Святвечір усією родиною. У цей день дуже важливо, щоб усі родичі зібралися за столом. Усі в будинку, навіть ті, хто збирається на навчання або тимчасово на заробітки, але не створив нової сім'ї і переїхав, повинні приїхати.

Люди вірять, що якщо людина на Різдво залишиться сама, то вона буде блукати цілий рік. І в цей день взагалі не можна сваритися, навіть якщо хтось конфліктує з кимось, то вони повинні тримати себе в руках, а краще помиритися. Усі члени сім'ї повинні брати участь у обряді, адже якщо хтось із родичів чи жителів села ігнорує ці традиції, вважається, що це спричинить неприємності для всіх жителів. У деяких районах існують навіть спеціальні обряди, які повинні забезпечити гарний сімейний порядок у наступному році. У бойків прийнято перев'язувати стіл залізним ланцюжком і наступати на нього ногами – це корисно для здоров'я, а також дозволяє родині триматися купи, та щоб ніхто нікуди не зник. Худобу також збирали разом і пускали гуляти одну з одною. Також на Різдвяний ранок усі ложки зв'язують до купи – це також означає, що вся родина буде триматися разом.

У той же час багато традицій пов'язані не тільки з Різдвом, але і зі Святвечором, що проходить напередодні. Етнологи кажуть, що ці обряди поділяються на дві категорії. Одні дбають про підготовку, інші безпосередньо для святкування. Все, що відбувається до сходу першої зірки, вимагає тривалої підготовки. Вона також містить не лише ідеї підготовки, але також ідеї програмування на процвітання та майбутній врожай. Один з таких ритуалів – лякати дерева. Вважається, що це забезпечить їхню родючість наступного року. Таку церемонію необхідно проводити в обід перед святковою вечерею. Господар та хтось із сім'ї брали сокиру та підходили до цього дерева та розпочали діалог між собою. Господар замахувався на дерево і погрожував зрубати його наступного року, якщо воно не принесе плодів. А дитина чи дружина відповідали від імені дерева не рубати, бо наступного року воно обов'язково буде родючим. Крім того, перед святами будинок необхідно прибрати і прикрасити до свят.

Будинок був вкритий сіном чи соломною та прикрашений рушниками – це було святково, урочисто і створювало атмосферу свята. Тепер вирізають паперові сніжинки, а до цього їх ще називали витинанками. Це не обов'язково сніжинки, зазвичай це геометричні візерунки, які прикрашають будинки.

Рисунок 1.4 – Кутя

Важливим елементом прикрас у хаті також є дідух – один з головних символів Різдва. Наш традиційний дідух – це не лише сніп жита чи пшениці, а можливо, і деяких інших трав. Було дуже важливо, щоб дідух проходив через важливі календарні дати. Отже, це останній сніп зібраний з поля або перший сніп. Тут уже міститься ідея врожаю. У будинку його розташовують у найбільш видному місці – у кутку, на столі, де стоять ікони.

Рисунок 1.5 – Дідух

Традиційно святкова вечеря включає 12 страв, що символізують 12 апостолів. Різдвяна основна страва це кутя яка включає в себе пшеничну або ячну кашу, родзинки, мак, мед та горіхи.

Рисунок 1.6 – Дванадцять різдвяних страв

Господар – перша людина, яка сідає за стіл, запалює різдвяні свічки, благословляє вечерю, а потім куштує кутю та роздає її родині.

Після куті можна переходити на інші страви: риба, гриби, борщ, вареники, капустає рагу, картоплю, консерви тощо. У різних регіонах України страви різні, але кількість зберігається.

Потрібно зупинитися окремо на оформленні столу. У давнину стіл був накритий соломою, а будинок був повний сіна – символу новонародженого Ісуса, розміщеного в яслах. Традиційно на стіл кладуть трохи зерен, застелених скатертиною, а зубчики часнику під кутом столу – для захисту родини від хвороб і злих сил.

Напередодні Різдва дідуха приносили додому, він був з жита, пшениці або вівса. Він символізує врожай, добробут і дух предків, і є оберегом для сім'ї. Традиція покладання дідуха на причастя простежується ще з язичницьких часів.

За святковою вечерю за столом не можна сперечатися, лаятися і пліткувати.

Вранці 7 січня українці віталися фразою «Христос народився!», а у відповідь чули «Славімо його!» У цей день люди зазвичай ходять до церкви, та відвідують родичів та друзів. У перший день Різдва піст закінчується, тому українці сідають вже за справжній святковий стіл.

Раніше колядки були язичницькими піснями, забороненими християнською церквою. Але пізніше колядки стали важливою різдвяною традицією.

Починають колядники ходити по хатах ще від святого вечора. Вони часто несуть із собою на палиці велику зірку – вона символізує Віфлеємську, ту, яка знаменувала народження Христа.

Рисунок 1.7 – Колядники

Перед тим, як молоді люди або діти увійдуть до будинку, вони повинні попросити дозволу співати колядки. Коли господар погодився, колядники почали співати хвалу за народження Христа, а також бажати господареві щастя, здоров'я та процвітання, за що колядникам дарували солодощі та гроші.

Вважається, що якщо в будинку буде багато колядок, то цей рік буде щедрішим для родини.

Як було зазначено раніше, характерним різдвяним звичаєм в Україні залишається вертеп. Це може бути мініатюрний ляльковий театр, поміщений в коробі, а також він може бути живим, з акторами.

Сюжет різдвяного вертепу зазвичай однаковий: Ірод дізнався про народження Ісуса від волхвів, а Ісус є претендентом на престол.

Щоб позбутися ворога, цар Ірод наказав солдатам вбити всіх дітей віком до 2 років у Віфлеємі. Солдати виконали наказ, але стара жінка Рахіль не відала свою дитину. Тоді розгніваний цар Ірод наказав вбити її дитину. За цей злочин смерть відсікає голову царя і диявол тягне його до пекла.

Рисунок 1.8 – Вертеп

Ще однією традицією святкування Різдва в Україні є ворожіння.

Різдвяні ворожіння вважаються найреальнішими, оскільки в цей час межа між життям і смертю стає найтоншою, потойбічна сила проникає в людський світ, відкриваючи секрети майбутнього.

Рисунок 1.9 – Ворожіння

До ворожіння зверталися переважно незаміжні дівчата. Так, вони мили посуд, виносили на двір та стукали по ньому: де собака відреагує туди і піде заміж. Тоді дівчата підходили до сусідського вікна: якщо вони почули слово «сидіти» то не пощастить з одруженням, а якщо «вийти» то в цьому році прийде сваха.

Хлопці не хотіли, щоб інші молоді люди приводили сватів до своїх дівчат. Вони йшли вночі до млина, виймали із шлюзів, що перетинав лоток, три пасма, загортали їх у ганчірку і таємно приклеювали до дверей приказуючи: «Як сеся застава не пускає воду на лотоки, так би (ім'я дівчини) не пускала сватів, окрім моїх».

Але майбутнє також могло цікавити людей похилого віку – їх головним чином хвилює питання, скільки вони проживуть. Вони ставали між лампадою та свічкою, спостерігаючи, чи не буде подвійної тіні: якщо є лише одна тінь, то людина скоро помре.

1.3. Будова та функції пісень зимово-обрядового циклу

Перейдемо до тематики новорічних пісень, яка є дуже важливою у вивченні української культури.

Серед усіх слов'янських народів новорічна пісенність є найрозвиненішою серед українців. У Білорусі пісень мало, а в Росії записано лише деякі зразки (є різновиди колядок, такі як «овсень» або «виноград»).

Зміст колядок та щедрівок чітко розрізняє дві теми: сільське господарство та сім'я. Довгий час новорічні обряди були сповнені турботами про долю майбутнього врожаю. Вони не лише співали «В полі, полі плужок ходить», але, наприклад, молоді люди, які водили «Маланку», яка характерна для жителів узбережжя Придністров'я, заносили в будинок плуги чи капелюхи і робили вигляд, що орють.

Структура пісні перегукується з вірою у магічну силу слів (вербальна магія): більшість із них складаються з двох частин, включаючи заспів і приспів. Саме у приспіві лунають часто формули побажань та звертань, наприклад: «Щедрий вечір», «Добрим людям на здоров'я!», «Святий вечір». В звертанні «Ой дай, Боже!» простежується язичництво, коли потрібне звертання звучало «Ой Даждь Боже!», – прославляли язичницького бога сонця, в ім'я якого палили церемоніальні вогні на весняному рівноденні.

Оскільки колядки та щедрівки майже завжди орієнтовані на певних членів сім'ї, їх можна розділити на чотири категорії: пісні для господаря, господині, парубків та дівчат.

В колядках господареві основні мотиви – аграрно-господарчі та сімейно-побутові. Бажають йому власності, здоров'я та щастя йому та його родині. Господаря порівнюють з місяцем, дружину – із сонцем чи зорею, а дітей – зірками. Або дружина – калина, дитина – квіти, господар – виноград. Величаючи всіх членів сім'ї використовують порівняння та епітети, часто з варіантами.

У пісні господині її шанують як дружину, матір та хазяйку. У деяких випадках чарівність жінок підкреслюється через тонкий гумор:

А в дядька Тимка гарна жона:
 По двору ходить, як місяць сходить,
 У хату ввійшла, як зоря зійшла,
 За стіл сідає, як золото сяє.
 Не садіть, дядьку, жінки коло віконця,
 Коло віконця, коло дірочки,
 Бо вкрадуть дядину замість дівочки.

Юнака описували як майбутнього господаря, лицаря-переможця. Часто зображення військової сили поєднується з темою залицяння.

Дівчат відзначають у трьох аспектах: її краси та вбранні (вона рівна королівні), навичок у господарстві (вміє шити, прясти та готувати), і нарешті, її хвалять як майбутню наречену, бажають бути щасливою, коханою та справити гарне весілля. До того ж це робиться не безпосередньо, а показуючи весільну атрибутику:

Що у полі, полі стояла береза.
 Щедрий вечір, добрий вечір
 Добрим людям на здоров'я.
 А на тій березі золотая корка,
 А з тієї корки - золотая чаша,
 А із останків - золотая чарка,
 А із обрізків - золотий перстеник.

Традиційно, колись магічні художні образи тепер не більше ніж привітання, висловлені в якійсь перебільшеній формі. Коли люди вірили у надприродну силу слів, то колядки та щедрівки були сповнені піднесених образів, метафор (господар – місяць тощо): те, що сказане, – так вірили, – має збутися. І

новорічна пісня зберігає сліди цієї словесної «магії», словесних побажань-заговорів. Варто відзначити три пункти: захист людини від ворожих сил, забезпечення господарчого та сімейного добробуту, передбачення майбутнього (ворожба, побажання тощо). Усі ці характеристики змісту спрямовані на ідеалізацію та поетизацію життя селян, які у повсякденні наполегливо працюють щодня.

Виконання новорічних пісень багато в чому відрізняється від інших народних пісень:

1. Колядки та щедрівки співаються конкретним людям, після виступу співаки отримують певну винагороду. Тому вистава складається з чотирьох послідовних дій, які передбачають не лише спів, а й дотримання певних правил етикету.

Підходячи до вікна чи дверей, колядники запитують ім'я людини, яку хочуть величати. Всі кричали в групі або одній людині: «На кого співать?» або: «Дозвольте колядувати!» чи «Кому колядувати?» тощо. Господар зазвичай відповідає, називаючи ім'я хлопчика чи дівчинки, господаря чи господині. Потім один починає колядувати, а інші підхоплювали.

Далі до кінця співали гуртом, не соло (але іноді і соло). По закінченню всі гуртом кричали: «Добрий вечір!» або «Добрий день!» (в першосічневих щедрівках). До нього зазвичай додають слова, наприклад: «Сто кіп вівса і колядка уся! Добрий вечір!»

2. Особливістю колядок та щедрівок є організаційний характер групи колядників. Колядки готують заздалегідь. Хлопчики, чи хлопчики та дівчатка з куточка села збираються групами від 4-5 до 8-10 осіб (іноді більше). Саме на Правобережжі співака або старшого називають березою. До складу гурту входить міхоноша, в районі Гуцульщини – також є трембітар і скрипаль, а іноді є 2-3 танцюристи та співаки.

3. Виконання новорічної пісні впливає з урахуванням віку та статі, та поділяє колядників на групи. Існує п'ять типів об'єднань: діти у віці від 7 до 12 років (хлопчики, рідше хлопчики та дівчата), хлопчики («підпарубчаки» від 14

до 16 років), парубки, мішані групи (парубки та дівчата шлюбного віку), а також подружні пари.

У різних місцевостях є свої традиції. Ці типи груп традиційні для Поділля.

Колядки та щедрівки – дві головні групи пісень зимових обрядових свят. Їх розрізняють по призначенню: співають колядки від Різдва до 31 грудня (старий стиль), щедрівки виконують на Новий рік та на Водохреща. Однак це актуально для дуже старих язичницьких пісень.

У науковому фольклорі розмежування колядок від щедрівок базується на цифровій формі. Щедрівки включають пісні розміру (4 + 4), без приспіву та з ним, а іноді (5 + 5) з приспівом що має структуру (4 + 4). Колядки включають пісні зі структурою (5 + 5) та різними приспівами: (3 + 5 + 5 + 3), приспів з 4 складами тощо. Звичайно, у колядках та щедрівках є й інші форми, особливо (6 + 6). Ще однією допоміжною функцією розрізнення колядок від щедрівок є приспів. Зазвичай колядка – «Святий вечір!», а щедрівки – «Щедрий вечір!».

1.3.1. Різновиди зимових обрядових пісень

1. Дитячі колядки та щедрівки, речитативні привітання. Вони частіше зустрічаються на Лівобережжі та Поділлі. За словами В. М. Гнатюка, дитячі пісні (особливо жартівливого змісту) на Новий рік та Різдво походили з Бурсата. Не виключено, що «миркачі» – спудеї (учні духовних закладів XVII-XVIII ст., які співали новорічні пісні), ймовірно, є творцями деяких комічних колядок та пародій. Однак є ще одна міра стимулювання дитячої творчості. З давніх часів це був звичай так званого «першого полазника» – першого відвідувача 1 січня. Згідно з віруванням, яке колись існувало в багатьох країнах світу, «полазник» впливав на події майбутнього року. Це відгомін так званої початкової магії (система ритуалів перед початком роботи, війни племен, сівби тощо). Діти та тварини (також використовувані як «полазники», наприклад, приводити корову додому) можуть мати позитивний вплив на перебіг

майбутнього. Залишки споконвічних вірувань цих язичників також пояснюють звичай приймати дітей-щедрувальників вранці 1 січня.

Дитячі колядки та щедрівки мають такі характеристики: короткий текст (як правило, жартівливий), розповідна композиція або проста мелодія:

Рухливо

Щед - рі - воч - ка шед - ру - ва - ла, чи вже тіт - ка на - пек - ла:
до ві - кон - ця при - па - да - ла, "Ви - нось ме - ні до вік - на!"

Квітка, № 138

Рисунок 1.10 – «Щедрівочка, щедрівочка»

2. Серед центральних і найбільших груп – світські колядки та щедрівки, які виконують дорослі (парубки, мішані гурти, сімейні пари). Ці пісні є основою всіх новорічних обрядів.

3. Окремою категорією колядок є пісні про Маланку. Вони локалізовані: їх розподіл охоплює Придністров'я (відповідні частини Поділля та Молдавії). У Києві, Полтаві та Галичині «Маланку» знайшли лише на обмеженій території. «Маланка» була виявлена як ритуал серед молдаван, можливо, він був запозичений в українців, але зараз вона стала частиною молдавського фольклору. Для пісень про Маланку зазначений розмір складу (5 + 4), тридольна ритмізація (зазвичай 3/8 розміру).

$\text{♩} = 150$

На - ша Ма - лан - ка (д) ніс - тро - ва - я (д) ніс - тро - ву - ю
во - ду бра - ла, (д) ніс - тро - ву - ю во - ду бра [ла].

КДІК, Чернівецька обл., 6

Рисунок 1.11 – «Маланка»

4. Як і «Маланка», ще одна новорічна вистава також є видатною – «Коза». Пісні про козу належать до жанру колядок, і їх розмір становить (5 + 5). На відміну від власне колядницьких типів пісень про «Козу», вони мають такі характеристики: у них немає приспіву, а мелодія зазвичай складається з двох остинатних фігур (чергуються, повторюються):

Швидко

Го - го - го, ко - за, го - го, сі - ра - я, го - го, бі - ла - я,
ой роз-хо-ди-ся, роз-ве-се-ли-ся по-сьо-му до-му, по ве-се-ло-му!

Колядки та щедрівки, с. 711

Рисунок 1.12 – «Коза»

Через нескінченні зміни більш складна мелодія може перерости в певну схожість розвиненої музично-драматичної «сцени».

5. Церковні колядки. Більшість інформації походить із християнських моральних байок та біографій Христа. Мелодія багатьох церковних колядок зазвичай виразна і довершена, нічим не відрізняється від народної мелодії (або близька до народних пісень).

За наспівами колядки та щедрівки належать до ритуальної мелодії. Тому їх інтерваліка рідко перевищує квінту (не рахуючи приставних тонів, що оспівують устої, зокрема субкварт, рідше – субсекунд).

Мелодико-інтонаційний колорит колядок та щедрівок має такі характеристики:

- структурну чіткість, яка вибудовується на округлості мелодії, розмежуванні основної частини вірша та приспіву;

- моторна мелодія є домінуючою, а кантиленні наспіви використовуються менше;

- речитативно-парландової мелодії майже немає, але мелодекламація мелодії широко використовується (особливо в дитячих піснях);

- типовими моментами колядок є розмовні ритмізовані поздоровлення, вітання та приказки. Звичайно, їх не можна розглядати як мелодійні явища, але за допомогою ритмічного приспіву вони створюватимуть неповторний колорит інтонаційних елементів. Але разом зі співом ритмізовані хорові репліки створюють неповторні інтонації, які становлять своєрідність колядних обрядів. До таких явищ діалогу належать згадані вище «На кого співать?», «Добрий вечір!» та ін., всілякі прислів'я «Дайте доходу, а то знесу хату в воду, а від води - ще Бог зна куди!»).

Існує чітка поляризація наспівів на мажорні і мінорні, – значно сильніша, ніж в інших обрядових жанрах. Це – вплив мажоро-мінору. Відповідно до внутрішньої будови ладових структур, колядки та щедрівки демонструють велику різноманітність.

Колядки та щедрівки за ритуальним типом найбільше зазнали впливу від європейського мажоро-мінору. Найбільше народна основа зовні проступає у вузькоамбітусності наспівів. Мажоро-мінор запровадив деяку хроматизацію і певною мірою гармонійний функціоналізм. Однак у більшості випадків мелодія з достатньою чистотою зберігає старий характер.

Порівняно з іншими ритуальними жанрами колядки та щедрівки не тільки широко використовуються в унісонно-гетерофонному співі, але й з елементами гомофонно-гармонічного багатоголосся. Поширена втора. Іноді це поєднують з простими техніками підголоскового співу. Специфічним для колядників є антифонний спів, який виникає в процесі чергування соліста – хору (береза – хор) або двох груп колядників:

За - жу - ри - ла - ся кру - та - я го - ра,
- ла шов - ко - ва тра - ва.

ся кру - та - я го - ра,
ла шов - ко - ва тра - ва.

що не вро - ди -

Колядки та щедрівки, с. 660

Рисунок 1.13 – «Зажурилася крутая гора»

К. Квітка вважає, що коли одні учасники гурту вводять новий текст, поки інші все ще співають, ця традиція базується на практичних міркуваннях: співакам потрібно пройти багато дворів, тому час на відтворення пісні вони скорочують. Водночас урочистість співу не порушується. Цей суто практичний розрахунок, очевидно, призвів до цікавої та універсальної рідкості фольклорного антифонарію.

Кінець зими і початок весни у Західноєвропейських народів відзначається веселим карнавалом. В українців масляна завжди справлялася з великим розмахом. Тут і традиційні катання на конях, їзда на санчатах з крижаних гір, спалювання соломи, завойовування сніжного містечка і обов'язкові млинці. Всі ці дійства супроводжувалися піснями. Одні з них співалися за столом, інші вигукували при спалюванні соломи – прощанні з Масляною.

1.3.2. Пісні Масляної

Помірно $\text{♩} = 98$

1. Мас - ля - на - я, ти у нас од - на,
 про - вод - жа - ли дєв - ки хлоп - ців і я, мо - ло - да.

2. Ой на го - рі мак, під го - ро - ю сад. Ой мак, ма - ко - вочка,
 зо - ло - та - я го - ло - воч - ка, ко - тись ко мне в сад.

3(4=5). А я сад - жу сад, а вон не рос - тє.

По - ли - ва - ю ви - ном, ме - дом, а вон не цве - тє.

Рисунок 1.14 – «Масляная, ти у нас одна»

Масляная, ти у нас одна,
 Проводжали дєвки хлопців і я, молода.
 Ой на горі мак, під горою сад.
 Ой мак, маковочка, золотая головочка,
 Котись ко мне в сад.
 А я саджу сад, а вон не росте.
 Поливаю вином, медом, а вон не цвєтє.
 Любив мене мій миленький, а я не люблю.
 Купив мене черевички, а я не ношу.

Купив мене черевички, а я не ношу.

У терему на дереві я їх положу.

Помірно, з рухом ♩ = 94

Мас - ля - на - я, от і я йду.

3
За - гу - би - ла че - ре - вич - ки да й не най - ду.

Рисунок 1.15 – «Масляная, от і я йду»

Масляная, от і я йду.

Загубила черевички да й не найду.

Хлопці ішли да й найшли,

А тепер я кажу, щоб мені 'ддали.

Біг собака, бубликом хвост.

Тошно хлопцям, що настане пост.

Брязнули ложки да й у века,

Пошли наші дівкі, хлопці да й у лето.

А хто оженивсь, бодай іскрутивсь.

Та, хто заміж пошла, щоб з ума зойшла.

Іван оженивсь, бодай ізкрутивсь.

А дівота заміж пошла, щоб з ума зойшла.

Масляная, голосейка,

Провожай гостей хорошенько.

1.4. Висновки до розділу 1

В даному розділі було досліджено історію зимово-обрядових свят як унікального явища української культури. З урахуванням даної інформації можна зробити висновки про те, що українська культура дуже різноманітна, творча та співуча, тому був багатий ґрунт для побудови обрядів, звичаїв та традицій. У більшій своїй частині вона базується на християнстві та язичництві. З плином часу дещо змінювалось, а щось залишалось майже незмінним. Таким чином можна поділити традиції на сталі та змінні. Сталими традиціями залишилось святкування православних свят або язичницькі, що були прийняті церквою: Різдво, Коляда, Щедрування. Змінними традиційними святами можна назвати Масляну, тоді як зараз вже не залишилось жодної традиції масляничної неділі. Залишилось лише поняття і традиція смажити млинці протягом тижня.

Також такі театралізовані дійства як ведення Кози, Маланки, сценки Вертепу – потрапили під часткове забуття важливих та цікавих елементів урочистості цих свят.

Традиційна символіка та образи зимово-обрядового фольклору залишаються незмінними лише у віддалених куточках України. Це говорить про надмірний вплив культури інших країн. Шляхом відродження буде проведення свят в їх первісному вигляді.

Зимові обряди і традиції мають важливе значення в українській культурі і житті суспільства, тому що саме вони формують національну свідомість, духовність і патріотичність своєю тисячолітньою історією та формуванням сталих традицій. Без сталих традицій, які ми маємо підтримувати шляхом розповсюдження інформації, телекомунікаційним шляхом, на власному прикладі, наша країна буде зазнавати все більшого впливу Заходу і в якийсь момент від них залишиться лише назва.

Підводячи підсумки можна сказати одне – наші українські традиції зазнали значних змін не дивлячись на їх «святу» традиційність.

РОЗДІЛ 2. ЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ У СУЧАСНЕ ЖИТТЯ

2.1. Теперішній стан та структура традицій

Проголошення незалежності стало великим випробуванням для розвитку України у всіх сферах суспільного життя. Процес української соціальної трансформації дуже ускладнюють це завдання і в цих умовах генетичний зв'язок між цим етапом суспільного розвитку та попереднім розвитком значно порушується. Рівень постійного розвитку суспільства значно знижується. Традиційні образи, важливі для формування міцної національної концепції та соціалізації підростаючого покоління, сьогодні вже не діють і не мають стійкої основи для формування нових традицій, які можуть відповідати сучасним потребам українського народу, що вже починає призводити до поглиблення кризи суспільства. Попит на теоретичні дослідження традицій та їх застосування в суспільній практиці зумовлений пошуком факторів, що забезпечують стійкість соціального розвитку. Формування якісної нової соціальної держави залежить від показників ефективності інноваційної діяльності, а основою формування інноваційної діяльності є традиція.

Сьогодні громадськість і наука приділяють все більше уваги створенню політичних, економічних та соціальних традицій, що відповідають зміненим об'єктивним умовам, а також розвитку національних та культурних традицій, що відіграють важливу роль у контексті процесу національного відродження закріплення своєї ролі в українському суспільстві та реалізуючи свій потенціал для продуктивної та інноваційної діяльності. Серед дослідників, що працюють над вивченням проблем традицій, можна назвати таких українських авторів: Т.Андрущенко, О.Бабкіна, В.Бакіров, Є.Бистрицький, А.Болебрух, П.Гнатенко, Є.Головаха, В.Горбатенко, О.Донченко, О.Забужко, В.Іваненко, В.Капица, І.Кресіна, І.Огієнко, Ю.Романенко, А.Стешенко, Б.Табачковський, О.Токовенко, О.Шейко, Г.Щедрова та ін.

Українська філософська думка розвивалася як складова частина історико-філософської культури, оперуючи певними традиціями та новаторськими думками, фіксуючи культурні, історичні та ідеологічні аспекти суспільного життя та виконувала функцію філософських ідей у духовній культурі. Однак у філософському мисленні (П.Куліш, М.Костомаров, Т.Шевченко, М. Гоголь) і до першої половини ХХ століття (Д.Донцов, В.Липинський, Д.Чижевський) звершується переосмислення традиційних та інноваційних ідей, щоб дійти розуміння цього як філософсько-наукову категорію. Однак, лише нещодавно необхідність розвивати уявлення про вітчизняні філософсько-наукові концепції та засоби класифікації, змусили цей аспект роботи відомих мислителів залишитися непоміченим.

Традиція є однією з основних характеристик культури. Слово «традиція» в перекладі означає «передача», тобто це головний механізм соціальної та культурної спадщини, який передається з покоління в покоління і зберігається довгий час. Традиції відіграють важливу роль у збереженні національного скарбу суспільства. Завдяки їм національна мова зберігається та розвивається, без якої неможливе існування нації. Також релігія, звичаї, мистецькі досягнення, світоглядні уявлення та національні ідеали – все це створює обличчя країни.

У ХХ столітті (В.Липинський, Д.Чижевський, Д.Донцов) відбувається переосмислення концепції традицій та новацій до рівня розуміння їх як філософсько-наукових категорій. Тому, на мій погляд, потрібно досконало проаналізувати роботи цих видатних митців та врахувати їхнє ставлення до цього питання.

Спираючись на народну культуру, М. Костомаров переносить концептуальне розуміння традиції на рівень історичних знань, надає історичним знанням значення та спрямованість, пояснює сьогодення та передбачає майбутній розвиток через минуле, доводить діалектичну єдність традиції та новації. У своїй праці «Слов'янська міфологія» М. Костомаров також виходить з того, що міфологічна символіка несе існуючі вічні проблеми і

передає їх майбутнім поколінням у формі мистецтва, формуючи духовну сутність етносу. А дотримання традицій забезпечує процес формування загальної національної самосвідомості. Тому вчений довів, що зв'язок між минулим, сучасністю та майбутнім є унікальністю кожної національної традиції, і вони формують національний дух. Українська нація має первісні національні особливості та унікальні традиції.

Соціокультурні традиції є невід'ємною складовою соціокультурного простору. Незважаючи на багатовікові рубежі часу сучасні традиції нашого суспільства, яке характеризується наявністю масових комунікацій і традиції давніх часів, мають спільні риси, тобто вони зберігають та транслиують досвід історичного розвитку суспільства. Як відзначає Н. Хамідова, «традиції виконують не лише комунікативну функцію, а й виступають як упорядкований, структурно організований досвід суспільства... Механізм дії традиції усвідомлюється як об'єктивація цінності в ідеї, знака – в суті цього знака. Інструментами передачі служать ритуали, звичаї, символи і ціннісні норми».

У процесі формування традицій культура є історично сформованим досвідом. Його треба засвоювати через зміст і форму існуючої культури: через повсякденне життя, релігію та науку. Тому саме культура сприяє передумовам створення відповідних умов. Ці умови є процесом переходу від сформованого досвіду до засвоєння нових параметрів розвитку, тобто вони відіграють роль соціальної пам'яті. Історично традиції формувалися з появою звичаїв. З розвитком соціальних відносин між сім'ями та племенами з'явилися родоплемінні звичаї як засіб регулювання реалізації певних суспільних відносин. Вони сприяли єдиній організації родоплемінних дій, накопиченню поведінкового досвіду та поширенню його від старших до молодих, але вони не висували вимог до духовних якостей людей, тобто відігравали роль правил поведінки. У класовому суспільстві особисті інтереси індивіда є найважливішими і акцент змістився з детальних правил поведінки на риси особистості, що сприяє піднесенню людей порівняно зі звичаями, а традиція є більш складною формою організації поведінки. «Традиція, прямо звернена не

до ідеологічного відношення, а до свідомості людини, виконує свою функцію способу реалізації цього відношення опосередковано, через формування духовних якостей, які вимагає це відношення».

Традиція за своєю суттю є загальною, повторюваною, історично стабільною та діалектичною. Вона виконує функцію успадкування. Її суть полягає в єдності спадщини та новаторства, має діалектичний зв'язок старої, але не застарілої нової традиції. Новаторство завжди базувалось на традиціях та впроваджувало їх відповідно до постійно мінливого середовища. Спадкоємність обов'язково передбачає критичний аналіз та творчу трансформацію цінностей, успадкованих від наших предків. Не дивлячись на те, що суспільство критично розмірковує про старі традиції, нові традиції продовжують формуватися. Поява нових традицій зумовлена сучасним досвідом та потребами. Виникнення новаторських елементів у процесі формування традиції, в якій зосереджені минулий і сучасний досвід, дає втілення її найвищого рівня розвитку.

Отже, у межах розвитку України в першій половині XIX століття категорії традиції та новації використовувались не лише як категорії історичних знань, а й були частиною розуміння національної культурної системи, формуючи методологічну основу для його розвитку, світогляд українського народу, отримуючи особливу версію християнської людяності в творах Т. Г. Шевченка, в яких він поєднує традиції українського народу попередніх епох, романтичну ідеологію та поклоніння суверенам, а також чіткий опис української національної ідеї. У першій половині XIX століття провідні ідеї та теоретичні позиції українських мислителів у розумінні традиційних питань збагатились і поглибились лише у другій половині того ж століття.

2. 2. Думки філософів та методи вирішення занепаду традицій

П. Куліш сповнений романтичного розуміння культури, бачить її коріння в народному житті, народному мистецтві та поезії, закликає слухати живий голос народної душі і відкидати все зовнішнє і вороже. П. Куліш романтизує минуле, називаючи його людиною, яка була закодована у вічності, але закрита і існує як

скарб, збереження її є запорукою існування народу. Це розуміння культури та її цінностей стало відправною точкою для розуміння історії, побудови філософії українського народу, яка ґрунтується на типових і природних умовах повсякденного життя та визнає самобутність національної культури та національного характеру українців. У збереженні та продовженні давніх традицій, первісних, що є характеристикою української свідомості, духовного життя народу, П. Куліш бачив основу сучасного та умову майбутнього існування України. М. Гоголь, як і П. Куліш, пов'язує національну культуру з життям людей. Нація належить народові, бо люди є носіями всіх духовних цінностей. М. Гоголь пов'язує український культурний світ із існуванням двох світів – козаків і селян, перший з яких – світ козацьких традицій (веселощі, незалежність з основними цінностями – свобода, чесність, братерство), а другий – сталий, з непорушною традицією шанування сім'ї, батьків, світ фольклору в чистому вигляді, вічне існування. Зображуючи історію українського народу у вічному вимірі, відокремлюючи фольклор, народні уявлення та пісні українського минулого від усіх оригінальних традицій, звичаїв та духовного досвіду, М. Гоголь намагався осучаснити минуле та зробити його міфом України.

Т. Г. Шевченко не є професійним філософом, але він цілком розуміє світогляд українського народу та наповнює світогляд змістом традицій та новацій. Світогляд і творчість Тараса Шевченка виступили особливою версією християнського гуманізму, який зріс на ґрунті української культури, поєднавши в собі традиції української культури попередніх епох, романтичну ідеологію з її культом суверенної людської особи та метафізичним бунтарством, передавши його «живим і ненародженим». З іменем Шевченка пов'язане виокремлення української культурної традиції як унікального феномена вселюдського значення. Наголошуючи на ролі Тараса Шевченка, українська дослідниця Т. І. Андрущенко вказувала, що саме від нього український народ усвідомив свою унікальність та якісну визначеність. «Творчість Кобзаря надала процесу

самоідентифікації нації осмислений характер. Його спадщина не лише ввійшла в кожен дім, але й посіла в ньому чільне місце, вона розглядалась як найдорожча духовна цінність».

У розумінні В. Липинського традиція не має нічого спільного з «традицією нерухомості», яка є консервативним фактором, що забезпечує статичність (незмінність існуючих форм). Це трактується як рух, творчість та підготовка до нових традицій, які завжди є конкретними та динамічними, і стають творчим фундаментом історичного розвитку. Він вважає, що країна не може існувати без усталених традицій. Не можу не погодитися з українською філософією А. С. Стешенко, яка стверджувала, що найціннішою теорією в історичній філософії є думка В. Липинського, розуміння традиції, де рух і творчість – це особиста воля людства, яка довіряє людині обов'язок творчості та праці з метою боротьби та створення нових речей на основі традицій та оновлення їх протягом певного історичного періоду, тому історичний процес виражається як органічний зв'язок між традицією та новаціями.

Дослідник С. Арутюнов зазначав: «Будь-яка традиція – це колишня інновація, і будь-яка інновація – в потенції майбутня традиція. Справді, жодна традиційна риса не притаманна будь-якому суспільству споконвіку, вона має свій початок, звідки з'явилася, отже, колись була чимось особливим. І те, що ми бачимо нині як інновацію, або не приживеться в культурі, відіме і забудеться, або приживеться, з часом перестане виглядати як інновація, а значить, стане традицією». Існують суворі традиції, які не допускають ніяких змін та поведінкових відхилень. Вони характеризуються тривалим існуванням і передаються з покоління в покоління без змін. Інший тип – пластична, рухома традиція. У неї є широкий діапазон мінливості та варіативності, хоча традиційна основа залишається незмінною. У цьому випадку нові правила, норми та технології можуть бути використані для доповнення традиції. Вони змінюватимуться залежно від ситуації. В. Липинський має власне розуміння традиції як виду творчості, власна воля покладає на людей обов'язок творчості і

праці, а боротьбу проти інших і створення нових речей. Спираючись на традиції та виходячи з них, вони були модифіковані та оновлені в певний історичний період, тому історичний процес являє собою органічний зв'язок між традицією та новацією.

Думаючи про болючі проблеми сучасної і майбутньої України, яка далека від своїх ідеальних умов для розвитку, Д. Донцов серед всіх інших, найважливішим питанням сучасності піднімає питання традиції. Він вважає, що без традиції народ не живе, а животіє, коли він втрачає традиції, то йому нав'язується чужа традиція. З втратою традицій також зникає дух людей, їх особливість і розуміння статусу народу серед інших народів. Він закликав не штучно копіювати старі традиції, а «творити дух, який надихає та окрилює людину, шукати свіжість, життєвість і міць традицій, які прийшли до ХІХ століття, розбудовувати націю, здатну постояти за себе, захищати власні інтереси, висуваючи гасло «волі до життя». Д. Донцов розуміє і трактує традиції та новації як форми суспільної політичної свідомості. Це рушійна сила націотворення і державотворення.

Д. Чижевський почав критикувати розуміння раціоналізму нації, порівнюючи її з романтизмом, бачачи принципову різницю між їх інтерпретаціями вселюдського і національного та ставленням до національних традицій. Якщо перше досліджує, що етнічне життя та етнічні відмінності помилкові та неправильні і їх потрібно усунути, вони узагальнюються, оскільки вони виходять за рамки раціональності, то друге – вважає, що вселюдське базується на різних типах суспільств, конкретних націй, об'єднаних у людство. Тому його вимога не відмовлятися від конкретних форм національної творчості та національних традицій, а зберігати та відтворювати їх як запоруку загального прогресу. Можна визнати, що існування стійкої традиції є умовою розвитку та розуміння історико-філософських процесів. Д. Чижевський зазначив, що необхідно реконструювати історію та філософське мислення відповідно до культурних норм та визначити позицію філософії у

національному культурному житті, що особливо важливо для сучасних досліджень української філософської історії.

На думку А. С. Стешенко, сьогодні провідні ідеї Д. Чижевського відіграють важливу роль у методологічних вимогах, відповідно до цього історію розвитку національної культури неможливо відокремити від розвитку філософії, яка виконує функцію культурної самосвідомості, тому що традиції та новації – це потреби самопізнання духу народу.

Ю. Оборотов звернув увагу на розрізнення великих та малих культурних традицій. Велика традиція є синонімом високої культури і вона свідомо культивується, систематизується і передається з покоління в покоління. Малі традиції також є синонімами повсякденної культури і не поширюватимуться особливим чином, а також навмисно не змінні. Малі традиції включають в себе легенди, вірування, народну мудрість та наочні посібники, якими користуються люди. Соціальні та культурні процеси, що відбуваються у всіх сферах життя, сприяють прискоренню темпів соціального розвитку та сприяють модернізації всіх його процесів, і це дуже вплинуло на традиційні основи духовної культури. Традиція є важливим фактором підтримки соціальної стабільності. Як писав Е. Гідденс, «традиції надають життю спадкоємність і форму». Традиція, як складне та багатогранне соціальне та культурне явище, належить до таких гуманітарних наук, як історія, екологія, етнографія, психологія, педагогіка, соціологія, етика та культурологія. Результатом наукових досліджень її сутності та закономірностей розвитку постає велика кількість інтерпретацій «традиційних» концепцій та концептуальних методів, враховуючи при цьому суттєві характеристики в нашій країні та за кордоном. Всі пояснення ґрунтуються на зацікавленні до взаємозв'язку сьогодення та минулого, а також до визначення елементів соціальної та культурної спадщини, які передаються з покоління в покоління та зберігаються протягом тривалого часу в певних суспільствах.

Важкі умови трансформації сучасного українського суспільства характеризуються порушенням спадкових відносин даного етапу соціального розвитку з попередніми. Дослідниця Р. Балюк вважає, що рівень сталого розвитку суспільства значно знизився, «традиційні образи, важливі в процесі формування сильної національної ідеї і соціалізації молодого покоління, сьогодні вже не діють, а відсутність сталої основи для формування нових традицій, відповідних актуальним потребам українського суспільства, призводить до поглиблення кризових явищ».

На мою думку, варто звернути увагу на погляди відомого українського письменника, політичного та культурного діяча В. Винниченка. Він прагнув впроваджувати нові речі у всі сфери людського буття. Як політик, Винниченко виступав проти старих закостенілих форм суспільного життя, як мислитель – проти застарілих стереотипів в індивідуально-особистісному середовищі. Основою культури для Винниченка є мораль, і на цій основі люди формулюють подальші стратегії культурної творчості. Як її складова, суттєвою рисою культури та моралі є традиційність – існування спадковості, зв'язок із досягненнями попередніх поколінь, освячення певних духовних цінностей протягом століть. Для Винниченка поняття «традиція» включає такі елементи як «старе», «давнє», «вироблене кимсь, не мною», «позбавлене індивідуальної оцінки», а подекуди навіть «консервативність» та «догматизм». Суть творчості Винниченка полягає в наступній концепції: усе традиційне (світоглядні уявлення, етичні уявлення та норми) вироблене століттями, перешкоджало реалізації особистих знань і усувало сенс людського самозапитування. Вона задовольняється і використовує готові стереотипи, щоб приховати своє існування від себе. Коли видима гармонія людського існування приховує глибокі суперечності, а існуюча мораль обманує суб'єкта, приховуючи правду про людську природу та справжню мотивацію та походження її вчинків, це створює ситуацію «нечесності з собою».

Винниченко критикує традиції, античність та загальноприйняті етнічні норми і цінності. Саме ці моральні риси сприяли формуванню вкорінених, застиглих духовних структур, в які вкладається та перевищується людська самосвідомість, а вийти за межі перешкоджає довіра та повага до суспільних припущень. Тому спільні опозиційні «традиція – новаторство» та «традиція – сучасність» замінюються на «традиція – індивідуальне» через семантичну експансію компонентів Винниченка. Розуміння Винниченком характеристик «консервативність» та «догматизм» постає втіленням сили традиційного, і це зводить нінащо все індивідуально-особистісне в людині. Тому в сенсі недавньої появи протилежність поняттю «традиція» не є новою, а новою – як вияв конкретної людини через власний когнітивний досвід.

Завдяки багатоманітності і багатогранності формовиявів в культурі завжди прослідковується дещо повторюване, характерне саме цьому етносу, народу, нації. Останнє можна розглядати як культурну традицію, що поєднує минуле і сьогодення, а також початок освоєння майбутнього розвитку. Українські культурні традиції є органічною частиною культурної спадщини людства. Вони передаються з покоління в покоління, включаючи низку ідей, почуттів, поглядів, цінностей, норм поведінки, звичаїв, обрядів тощо, які є основними, засновниками з сучасними умовами національної культури, головним джерелом майбутнього розвитку. Вона починає свій відлік від древніх вірувань Київської Русі, і після всіх перипетій українського народу вона з'являється сьогодні з первісною чистотою та визначеністю. Її попередником є усна народна творчість, звичаї нашого народу, а також відомі видатні митці, письменники та вчені, політики та державотворці, від невідомого автора «Слова о полку Ігоревім» до наших днів.

Сучасні вчені визначають різні тенденції розвитку в українських традиціях суспільства. Українська дослідниця О. С. Шейко вважає: по-перше, історична визначеність існування етнічних аграрних традицій. Їх актуальність відображається на таких цінностях, як працьовитість, турбота про навколишній світ, підтримка сімейного порядку, відповідальність за свої

вчинки, взаємопідтримка, бажання зрозуміти істину, духовне самовдосконалення та інші цінності; по-друге, традиції Запорозького козацтва, які належать до соціально-історичної спадщини насправді не відіграють ролі в сучасних умовах, але існують як символ соціальних ідеалів та соціальної психології і концептуалізується на рівні соціальної ідеології. З цієї точки зору вони набувають рис автентичності та виконують функцію компенсації, пов'язаної із селянськими традиціями, таким чином збагачуючи їх. Ідейні символи та міфологія запорізьких козаків є суттєвими для сучасної української держави як активне пасіонарне начало. Образи патріотизму, свободи, рушійна сила змін у природному та соціальному середовищі, братерська взаємна підтримка та «справедлива справа» важливі у процесі соціалізації підростаючого покоління та у формуванні міцної національної ідеї; по-третє, оскільки не автентичні традиції домінують у соціальній трансформації та поглибленні кризових явищ, їм не вистачає стійкої основи для формування нової традиції, яка відповідає сучасним потребам українського суспільства.

На мою думку, вивчення традицій повинно враховувати всі складності та суперечності під час трансформації українського суспільства. У випадку аналізу традицій оптимізація вбачається як вибір найкращого варіанта розвитку традицій із безлічі можливих (існуючих в дійсності), вивчення традицій, характерних для українського суспільства на різних стадіях його соціально-історичного розвитку і аналіз закономірностей їх функціонування; виокремлення основних ознак і особливостей їх дії як в історичному минулому, так і на сучасному етапі розвитку; побудова моделі ефективного розвитку автентичних традицій в умовах трансформації; розробка нових традицій на основі новаторської діяльності, що відображають появу нових тенденцій в суспільній життєдіяльності і спрямовані на перспективи соціального розвитку.

Також розвиток освіти на основі притаманних українському суспільству традицій призведе до підвищення рівня національної свідомості. Створення

сприятливих умов для таких традиційних стійких операцій допоможе збільшити інноваційний потенціал трансформації соціальної системи шляхом поліпшення їх якісних характеристик, стабілізації фундаменту розвитку. Сучасний період соціальної трансформації, взаємозв'язаний з поглибленням кризових явищ, висуває перед українським суспільством завдання вибору напрямків перспективного розвитку всіх сфер суспільної життєдіяльності з урахуванням загальнолюдських і національних пріоритетів.

На сучасному етапі розвитку відбувається радикальна перебудова структури політичного, економічного та морального життя суспільства, а також зміна свідомості, духовних цінностей, світоглядних орієнтацій. Головним пріоритетом українського суспільства є вибір автентичної традиції та оптимізація її розвитку для забезпечення стабільної роботи та поліпшення якості всієї соціальної системи. З різних причин сучасне українське суспільство страждає через деморалізацію і демографічну кризу. Впродовж попередніх тисячоліть на Україну впливали різні культури та релігії, вона належала до різних країн, але в той же час вона зберігає своє власне культурне ядро, Україна входить до третього тисячоліття у повністю новій ролі. Це забезпечує країні перспективу трансформації різних впливів, які вона отримала в процесі культурогенезу, в потенціал для формування нової культури, яка повинна збалансувати східні та західні традиції. Історія сформувала народ, який може виробляти нові культурні елементи, в яких національні традиції та загальнолюдська община органічно поєднуються. «Національна й релігійна терпимість, толерантне ставлення до інших традицій і звичаїв, немовби створюють передумови для формування нової цивілізаційної культури, в якій «інакшість» сприйматиметься не як протилежність, а як доцільний складовий компонент цілісності». Стан сучасного світу має певну сталість, тобто постійність змін, що відбуваються. Слід зазначити, що теоретичні та практичні терміни оптимізації традиційного розвитку слід віднести до сучасних об'єктивних умов українського суспільства, що може лише підтвердити ефективність їхніх дій через тривале

пристосування та толерантність до соціальних практик, закріпити думку у суспільній свідомості на їх необхідне існування.

Культурні традиції поєднують минуле і сьогодення та охоплюють початок майбутнього розвитку. Українські культурні традиції є невід'ємною частиною культурної спадщини людей і тому передаються з покоління в покоління. Вони включають в собі ідеї, думки, погляди, почуття, норми поведінки, цінності, обряди, звичаї та є «своєрідним стрижнем національної культури, основою і головним джерелом її розвитку в сучасних умовах і в перспективі». Сучасні вчені виділили різні тенденції в розвитку традицій українського суспільства, проте необхідно враховувати всі складності та суперечності в перехідний період українського суспільства. На думку дослідниці Е. Зубкової, необхідно вказати найважливіші фактори, що впливали або впливають на динаміку українських культурних традицій: початок процесу державотворення, коли язичництво було замінено монотеїстичним християнством, як однією із трьох сучасних світових релігій, сільськогосподарське виробництво переходить до промислового виробництва, впровадження технологічного прогресу, новітнього процесу модернізації обладнання та технологій; складні політичні процеси: Україна на тривалий час втрачала свій національний статус і незалежність, боротьба за відновлення та встановлення демократії; вплив звичаїв і традицій інших народів через руйнування так званої «залізної завіси» та входження українського суспільства до світової інформаційно-культурної комунікації.

Отже, беручи до уваги статус і роль традиції у формуванні та вдосконаленні соціальної культури сучасного суспільства, аналіз дослідницької літератури з цього питання та розуміння соціальних та культурних умов нашого суспільства, можна спиратися на їх подальшу творчу та наукову діяльність. Діяльність у цій галузі полягає у наступному: оптимізація вибору найкращих варіантів розвитку існуючих традицій та інновацій; аналіз режиму функціонування українських традицій в панорамі її

соціально-історичного існування та трансформації соціально-культурного досвіду; визначення основних рис та особливостей традицій на всіх етапах її існування; побудова моделі ефективного розвитку автентичних традицій в умовах переходу; відобразити нові тенденції суспільного життя у створенні нових традицій, спрямованих на перспективи соціального розвитку.

2.3. Висновки до розділу 2

Важливо розуміти, що на обряди і традиції будь-якого народу впливають абсолютно всі перераховані вище фактори, а не тільки історична та культурна спадщина. Тому, якщо ми хочемо зберегти щось одне, то зобов'язані звернути увагу на усі фактори розвитку країни, їх глобальні з часом зміни в усіх сферах життя людини.

Наприклад, Корея вирішила просувати свій новий жанр у музиці дуже незвичним способом: вони почали співпрацювати з найвідомішим по всьому світу рестораном швидкого харчування – McDonald's і підписали з ними договір, що відтепер весь їх паперовий посуд буде із фірмовим знаком корейського нового музичного бренду, а також будуть випущені кілька нових соусів з новими назвами за темою цього музичного жанру. Таким чином, вони впіймали двох зайців одразу: через таку новинку люди дійсно почали спеціально приходити в McDonald's, щоб побачити все на власні очі; вони купують їжу і бренд відразу; починають публікувати свої фотографії в Інтернет, тим самим просуваючи продукцію і рекламуючи її своїм знайомим і друзям.

Я пропоную піти по тим же шляхом і продовжити таку прекрасну ідею просування наших традицій. Таким чином, ми зможемо не тільки відродити наші забуті народом традиції і обряди способом розповсюдження інформації, а й підняти економіку країни після сильного удару карантину, через який не було можливості проводити достатньої кількості свят та заходів для розвитку нашої молоді.

Однак, у нас також є один гідний і значний приклад такого плану – «Світ Мавки». Був створений цілий бренд заради прийдешньої прем'єри мультфільму українського видання «Мавка». Однак, на жаль, мультфільм досі не вийшов у світ, але бренд став користуватися величезною популярністю у мережі магазинів «Сільпо». «Світ Мавки» знають і люблять усі діти, і навіть дорослі.

Я вважаю, що якщо ми хочемо відродити традиції в їх первинному вигляді, то потрібно використовувати максимальну кількість варіантів поширення: впровадження історії обрядів і традицій через мережу Інтернет, телевізійний простір (мультфільми, фільми, телешоу, новини), виховання дітей в

загальноосвітніх школах, також ставити вистави у школах та відомих закладах (Український дім, філармонія, Жовтневий палац і т.д.), організовувати вуличні вікенди, розвивати галузь подорожей (зробити тематичні «міста» на час курортних поїздок). І, якщо хоч половина з вищеперерахованих варіантів буде працювати систематично, то вже через декілька років ми зможемо побачити суттєвий результат змін в сторону щедрої своїми традиціями і прекрасної квітучої України.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Для розкриття теми мого дослідження було вивчено достатньо матеріалу про відродження зимово-обрядових свят як унікального явища української культури, що дало можливість розв'язати завдання, сформульовані на початку дослідження, а саме:

- Досліджено історію зимово-обрядових свят як унікального явища української культури. Можна зробити висновки про те, що українська культура дуже різноманітна та багата на пісенний матеріал, тому був багатий ґрунт для утворення обрядів, звичаїв та традицій. Вона у більшій своїй частині базується на християнстві та язичництві.
- Проведено детальний аналіз зимово-обрядових свят та виявлене їх важливе значення в українській культурі. Тому треба зазначити, що зимові свята відіграють важливу роль у житті суспільства і надають сили волі і духу нації своєю тисячолітньою історією та формуванням сталих традицій.
- Розкрито символіку і образи зимово-обрядового фольклору, тому з упевненістю можна сказати, що цей аспект української автентики дуже важливий та не менш різноманітний вид української виразності, який представляє собою величезний пласт мистецького світу.
- Розглянуто проблему занепаду традицій та обрядів у сучасній Україні за допомогою наукових праць та досліджень багатьох українських філософів. Висновком є те, що всі науковці дотримуються однієї спільної думки – українському народу бракує саме процесу розвитку своїх традицій, якими б вони не були, сталими чи удосконаленими, осучасненими зміненими. Потрібно приділяти більше уваги старим традиціям і обрядам за допомогою виховної функції, або підтримувати вдосконалені традиції, щоб їх могли наслідувати наші нащадки.
- Осмислені шляхи відродження традицій зимово-обрядових свят. Проаналізовано запропоновані українськими знавцями, вченими та

філософами методи вирішення проблем занепаду українського зимово-обрядового фольклору та сформульоване власне бачення запобігання розвитку цієї проблеми.

- Запропоновані варіанти вирішення проблеми відродження української культури та поліпшення стану економіки країни інформаційним, телекомунікаційним, організаційним, виховним та пізнавальним шляхами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Традиції та звичаї українського народу: святково-обрядова культура. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbu.gov.ua/node/2982>.
2. Традиції як механізм збереження і трансляції соціально-культурного та екологічного досвіду. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12/11.pdf>.
3. Традиції та перспективи сталого розвитку українського суспільства. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11429.html>.
4. Найцікавіші традиції святкування Різдва в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://espreso.tv/article/2018/01/06/naycikavishi_tradyciyi_svyatkuva_nnya_rizdva_v_ukrayini.
5. Рождественские традиции в Украине: история о самом семейном празднике. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukrzoloto.ua/blog/rozhdestvenskie-tradicyi-v-ukraine-interesny%D0%B5-fakty/>.
6. Обрядовий музичний фольклор Середньої Наддніпрянщини. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://books.google.ru/books?id=kQ1yCQAAQBAJ&pg=PA2&lpg=PA2&dq=%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F+%D0%93%D1%80%D0%B8%D1%86%D0%B0+%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9+%D1%84%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D1%80&source=bl&ots=y8yniK1Jpu&sig=ACfU3U3De_cMVOpscPflcNp3kQOfOhueIw&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwiFyIC_vvvvAhUai8MKHf3ODHYQ6AEwCXoEAcQAw#v=onepage&q&f=false.

7. Масляничні пісні. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://rusfolklor.ru/archives/13004#more-13004>.
8. Щедрий вечір. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A9%D0%B5%D0%B4%D1%80%D1%8B%D0%B9_%D0%B2%D0%B5%D1%87%D0%B5%D1%80.
9. Фольклорные традиции как залог сохранения культурной самобытности народа в условиях глобализации. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1038708.pdf>.
10. Український музичний фольклор. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.folklor.ho.ua/Umf_www/books/umf/umf_1.pdf.
11. 200+ Мовних кліше для створення наукових текстів. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://sslab.com.ua/Home/Post/40/200--movnix-kl%D1%96she-dlya-stvorennya-naukovix-tekst%D1%96v-\(chastina-2\)](http://sslab.com.ua/Home/Post/40/200--movnix-kl%D1%96she-dlya-stvorennya-naukovix-tekst%D1%96v-(chastina-2)).
12. Пиши, редагуй: створюємо науковий текст, який приємно читати. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://locusplace.org/skubyczka-stvoryemo-text>.
13. Как праздновали Рождество в советское время. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mos.ru/news/item/84618073/>.
14. История и теория праздников. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://college-art.ru/site_get_file/6146/lazareva_1_n_istoriya_i_teoriya_prazdnikov.pdf.
15. Рождество Христово. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%A5%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BE#cite_note-18.
16. Посевание. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5>.

17. Коляда. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B0>.
18. Святки. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BA%D0%B8>.
19. Календарний обрядовий музикальний фолклор. [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://www.dv-art.ru/add_files/Metod_Russkij_kalendarnyj.pdf.